

des, spes, charitas, tria hæc. Unde non possumus hæc omnia redigere in unam virtutem, sicut possumus uni tribuere practicum, et speculativum.

XXIII. Ad ultimam probationem dicitur, quod philosophia non habet dirigere finem virtutum, neque de ipso finet ractare sub ratione boni, et virtutis, licet tractet sub ratione veri, et quidditatis, tractare enim de illis sub ratione convenientis, et boni, pertinet quantum ad principia ad syndæresim, et quantum ad applicationem mediorum ad prudentiam. Theologia autem licet non sit proxima regula praxis per modum imperii, et applicationis, id enim facit prudentia, tamen quantum ad regulationem etiam ordinat de illa, quia sicut synesis, et gnome judicant de his, de quibus præcipit prudentia, ita id facit theologia superiori modo ordinando ista iudicia synesis, et gnomæ, quia id, quod facit fides circa illa credendo, facit theologia explicando fidem.

ARTICULUS XI.

Utrum deus sub ratione deitatis sit sit subjectum theologiæ?

I. Ut punctus difficultatis resolvatur supponendum est, quod in qualibet scientia differunt subjectum, et objectum, et in utroque potest inveniri id quod est formale, et quod est materiale. Objectum scientiæ est aliquid complexum, scilicet id quod per scientiam manifestatur, tamquam illatum, et probatum, scilicet conclusiones, ut docet S. Thomas 2-2, quæst. 1, art. 1, scientia enim non cognoscit, nisi probando et inferendo. Quod autem infertur, et probatur est conclusio illata: conclusio autem est aliquid complexum, in quo aliquod prædicatum dicitur de aliquo subjecto, et illa propositio, seu conclu-

sio illata dicitur objectum scibile, id est, id quod scitur, et infertur in aliqua scientia. Subjectum autem est illud de quo in conclusione prædicata aliqua, seu passiones inferuntur, et probantur, et quia conclusio illata infertur ex aliis prioribus propositionibus, quæ circa idem subjectum aliquid continent ex quo tamquam per connexionem inferitur id quod in conclusione prædicatur, ideo principia, et conclusiones in scientia circa idem subjectum versantur, sed in principiis prædicantur ea, quæ sunt per se nota sicut prædicata essentialia, seu definitiones, quæ non probantur per aliud medium; in conclusione autem ea, quæ ex istis inferuntur scilicet passiones.

II. Distinctio autem materialis, et formalis in objecto, et subjecto, ex eo explicatur, quod objectum materiale est illa propositio, quæ per illationem probatur et scitur tamquam veritas illata; formale vero est ratio illa sub qua, et per quam illustratur, et manifestatur talis conclusio, quæ utique, in principiis inferentibus, invenitur tamquam in medio probativo conclusionis. Et de hoc jam supra diximus, in theologia esse revelationem virtualement, id est, principia fidei, quatenus habent rationem medii probativi alicujus conclusionis. Subjectum materiale est res illa, de qua aliquid demonstratur in aliqua scientia, formale vero est illa habitudo, seu ratio, secundum quam subjecta illa considerantur in tali scientia, et illud subjectum cui primo, et per se convenit talis habitudo dicitur subjectum principale, seu attributionis v. g. in philosophia, quæ agit de tam diversis corporibus, sicut sunt cælum, et elementum, et mixta, non quidem sub omni ratione, sed quatenus mobilia. Metaphysica agit non solum de corporibus, sed etiam de immaterialibus quatenus habent

rationem entis. Et ideo in philosophia, ipsa corpora sunt subjectum materiale, et ly mobile formale: et res omnes sunt subjectum materiale metaphysiæ; ratio vero entis formale, et subjectum principale Deus, seu primum ens. Inquirimus ergo, quodnam sit subjectum theologiæ, tam formale, quam materiale.

III. Omissis ergo antiquorum opinionibus, quarum aliquas refert S. Thomas, in 1 dist. 1, quæst. 1, articulo 4, et in præsentis articulo septimo ubi inquit: « Assignare aliquos diversa subjecta attendentes ad ea, quæ tractantur in ista scientia, non ad rationem secundum quam considerantur, » aliæque sententiæ videri possunt apud magistrum Bagnez et Nazarium, et Gonzalez hic super istum articulum septimum; Vazquez, disp. x; Granados, disp. II primi tractatus.

IV. Sit ergo conclusio, subjectum attributionis et formale adæquatum est Deus secundum absolutam rationem deitatis, non sub aliquo attributo tantum; subjectum vero adæquatum materiale extensive est quodcumque revelabile a Deo, prout subest virtuali revelationi divinæ. In hac sententia jam fere omnes conveniunt. Et qui olim aliud subjectum assignaverunt in theologia, consideraverunt diversas res, quæ in hac scientia tractantur, non vero rationem ultimam formalem secundum quam pertinent ad hanc scientiam, scilicet in ordine ad Deum, vel quia est Deus, vel quia est aliquid Dei. Ratio sumitur ex D. Thoma hic articulo septimo, quia theologia est scientia de Deo deducta ex principiis fidei, fides autem habet pro objecto de quo credit Deum: ergo Deus secundum ipsam rationem deitatis est subjectum theologiæ. Major est manifesta, nam theologia significat scientiam de Deo, et ex princi-

piis fidei deducit suas conclusiones, ut hactenus explicatum est. Minor vero probatur, quia illud est subjectum fidei primum, et formale, quod est subjectum visionis in gloria; id enim creditur per fidem, quod manifestatur in illa visione, ibi autem subjectum, circa quod est visio beatificans est Deus in ratione deitatis; reliqua vero, quæ per fidem creduntur, vel in theologia tractantur, et solum tractantur, ut sunt aliquid Dei, vel ut pertinet ad ejus mysteria: unde etiam humanitas Christi, quæ maxime cognoscitur in hac scientia non propter se ultimo cognoscitur, sed ut per illam ad Dei cognitionem ducamur. At vero Deus ita cognoscitur in hac scientia, quod propter se ipsum, et non propter aliam rationem ulteriorem cognoscitur; ergo Deus habet rationem subjecti formalis, et principalis. Unde etiam confirmatur, quia hæc scientia non incipit ab effectibus creatis, ut tendat ad Deum, sicut scientia naturalis, sed incipit a Deo immediate prout revelatur per fidem, ergo Deus est subjectum primum, et per se, de quo agit theologia, quia idem est subjectum scientiæ, et principiorum ejus; ergo sicut fides quæ præbet principia theologiæ agit de Deo tamquam de primario subjecto, et per se, ita et theologia, licet enim de eodem subjecto materiali possint esse diversæ scientiæ, tamen de eodem subjecto formali, de quo agunt principia alicujus scientiæ, necessario debet agere ipsa scientia.

V. Nec obstat quod objectum formale fidei non est Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis primæ, ut testificantis, ergo similiter objectum theologiæ non potest esse Deus sub ratione deitatis, sed sub ratione veritatis revelantis. Respondetur quod veritas prima revelans dicitur esse objectum formale

fidei non subjectum, est enim ratio formalis testificandi, sub qua veritas fidei attingitur, sed Deus sub ratione deitatis, seu secundum se est subjectum primarium de quo fides veritates istas credit, vel in ordine ad quem cognoscit illas, et similiter in theologia subjectum, de quo demonstrat veritates est Deus, non solum attributum veritatis primæ si quidem de omnibus attributis agit, ut tamen per revelationem veritatis primæ testificantis cognoscuntur immediate in fide; virtualiter autem, et mediate in theologia, sed subjectum, de quo demonstrantur, est Deus.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

VI. Primo, arguitur ad probandum Christum esse subjectum adæquatum formale theologiæ, ex illo 1 ad Corinth. II: *Neque existimavi me scire aliquid inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum*; ergo neque theologia debet scire aliud; ergo Christus est subjectum adæquatum hujus scientiæ, illud enim est adæquatum subjectum scientiæ, in qua non scitur nisi illud. Confirmatur, quia Christus ut dicit caput, et membra includit omnia, quæ in ista scientia possunt cognosci, includit enim Deum, qui est caput, caput enim Christi Deus; includit humanitatem; includit omnia membra Christi, quæ sunt omnes Angeli, et homines: ergo extra Christum, ut dicit caput, et membra, non tractat aliquid ista scientia, sicut etiam omnia quæ tractat includuntur in rebus, et signis: nam creaturæ sunt signa Dei, et Deus significatur per illas.

VII. Respondetur quod Paulus non tractat ibi de subjecto fidei, vel theologiæ secundum se, sed de modo quo se gessit erga Corinthios in præ-

dicando fidem, quia scilicet prædicavit illis non statim ea quæ ad mysteria divinitatis pertinent, sed quæ ad humanitatem, et passionem Christi, ut sic manuduceret illos ad cognitionem deitatis, quæ est expositio S. Thomæ, 1 ad Annibaldum d. I, qu. I, art. II ad quartum. Unde signanter dicit inter vos, ut explicaret se loqui in casu particulari suæ prædicationis, in qua manifestant mysteria Christi, quantum ad ea quæ humilitatis sunt.

VIII. Ad confirmationem respondetur illa omnia pertinere ad subjectum materiale, et extensivum, non tamen explicare id quod est rationis formalis in tali subjecto in ordine ad scientiam: nam licet Christus includat Deum, tamen etiam includit naturam humanam, et membra ejus mystica, et sic complectitur omne objectum materiale, et extensivum, non tamen explicat formalem rationem, secundum quam omnia ista attinguntur, quæ est solus Deus, quia omnia alia se habent, ut medium deducens nos ad divinitatem; Deus autem se habet, ut ratio attingendi omnia alia, et non reducibilis ad ulteriorem rationem. Quare si objectum vel subjectum adæquatum sumatur pro adæquato ex parte materiæ, seu objecti materialis, et extensivi, sic non est solus Deus, sed etiam ea quæ Dei sunt, et effectus ejus. Si vero ly adæquatum sumatur pro adæquato formali, id est, pro subjecto in cuius ratione, et per habitudinem ad quod cætera tractantur, sic adæquatum subjectum formale est solus Deus.

Secundo arguitur, ex p. Arrubal hic disp. VI, c. III non solum Deus, sed etiam alia æque proprie habent connexionem cum rebus fidei; ergo tam proprie versatur theologia erga illa, quam erga Deum. Antecedens probatur præterquam

quod experientia ipsa constat, quia multa ex rebus fidei colligimus quæ non sunt Deus, et ita D. Thomas in I dist. I, q. II, art. IV ponit pro objecto primario Deum non pro adæquato; ulterius probatur, quia adæquatum objectum, et subjectum debet sumi ex formali ratione scientiæ, quidquid enim participat de ratione ejus formali pertinent ad talem scientiam ratione connexionis, quam habet cum illa ratione formali, sed plurima alia præter Deum revelata sunt, et ex illis tamquam ex revelatis plura colligi possunt: ergo non est solus Deus adæquatum objectum formale. Confirmatur, quia etiamsi Deus nihil de se revelasset, sed de aliis, tamen adhuc daretur vere, et proprie fides circa illa, et vera theologia circa ea, quæ ex illis corrigerentur; ergo Deus non est per se objectum theologiæ, sicut neque fidei. Confirmatur secundo, quia Deus non est subjectum adæquatum metaphysiæ licet sit principale, et primarium, ex eo quod principia metaphysiæ non solum Deo, sed etiam aliis rebus applicari possunt: ergo ob eandem rationem theologia non habebit pro objecto adæquato Deum, quia ejus principia etiam aliis applicari possunt.

IX. Respondetur negando antecedens. Ad primam probationem respondetur quod multa demonstrantur tam de aliis quam de Deo tamquam de subjectis extensive, et materialiter se habentibus, non tamquam de subjectis diversam rationem formalem dicentibus; Div. Thomas autem ponendo pro objecto primario Deum, etiam ponit illum pro subjecto formali adæquato, ut ex locis supra citatis patet, licet inter objecta cognita ut res, primarium sit. Alia vero pertinent ad subjectum materiale, et extensivum. Ad secundam probationem respondetur

quod quidquid participat rationem formalem pertinet ad subjectum materiale, et extensivum, si per modum subjecti participantis illam rationem formalem se habeat, non autem ad distinctum objectum formale, et attributionis, sed hoc solum est unum cui cætera subordinantur.

X. Ad primam confirmationem respondetur, quod in illo casu fides, vel non est virtus theologica sicut modo, quia non attingeret Deum, ut rem cognitam, et sic neque scientia deducta ex illa, esset theologia, quæ est scientia de Deo, licet maneret fides divina, quantum ad rationem genericam divinæ fidei, non tamen hæc species fidei, quæ est virtus theologica, sicut spes si non speraret Deum tamquam finem, sed alias res esset diversa a virtute spei theologicæ. Vel secundo dato, quod maneret eadem fides quantum ad speciem atomam propter eandem rationem formalem testimonii divini revelantis, et similiter theologia, quæ ex illa deduceretur retineret eandem revelationem virtualement, quæ pertinet ad rationem, sub qua tamen remoto subjecto primario, quod est Deus de quo modo agit theologia, distingueretur specie ab illa, quia licet non dependeat scientia a subjecto materiali tamquam a ratione formali, tamen quando subjectum est formale primarium dependet ab illo tamquam a requisito per se ad speciem talis scientiæ, sicut si manente ratione formali metaphysiæ, quæ sumitur ex tali abstractione, tolleretur primarium objectum ejus, quod est ens in communi, vel substantia, et solum ageret de aliquo particulari, non maneret metaphysica, quia non esset tam universalis.

XI. Ad secundam confirmationem respondetur quod metaphysica non tractat de Deo tamquam de subjecto formali adæquato, seu attribu-

tionis, licet agat de illo tamquam de subjecto principali dignitatis, quia subjectum ejus est ens in communi, et ad Deum non ascendit nisi per effectus, non descendit ut a cognitio primario ad alia objecta, ut ad secundaria.

XII. Ultimo arguitur, illud est subjectum adæquatum formale cui adæquatur formalis ratio sciendi, et in quo adæquate continentur omnes veritates talis scientiæ, sed hoc non convenit Deo tantum, sed enti revelabili, ut abstrahit a Deo, et creaturis; ergo illud, et non Deus est subjectum formale adæquatum. Major constat, quia non potest aliunde concipi subjectum adæquatum nisi ex adæquatione cum ratione formali; nec possunt veritates illatæ contineri extra subjectum adæquatum; ergo omnes in illo contineri debent, quia ex illo debent inferri. Minor probatur, nam ratio formalis theologiæ est revelatio virtualis, ut sæpe dictum est, hæc autem non adæquatur soli Deo, quia plura extra Deum revelantur, quæ non sunt ipse Deus. Similiter ex sola cognitione Dei non inferimus omnia, quæ in theologia demonstrantur, nec de solo Deo demonstrantur, sed multa de vitiis, et virtutibus, de Sacramentis, et aliis similibus; ergo potius dicendum est quod subjectum adæquatum est ens revelabile quam solus Deus, sicut illud ponit D. Thomas in primo dist. I, qu. I, art. IV. Confirmatur, quia nulla scientia probat de suo subjecto, quod sit, sed supponit, ut dicitur in II poster. sed theologia probat Deum esse, ut sequenti quæstione patebit; ergo Deus non est subjectum adæquatum ejus.

XIII. Respondetur illud esse subjectum adæquatum, cui adæquatur ratio formalis primario, et per attributionem, non cui adæquatur extensive, et materialiter; sic enim adæ-

quatum objectum scientiæ erit conflatum ex objecto primario, et secundario, seu objectum adæquatum extensive, subjectum autem adæquatum formaliter, et primario est solum illud ad quod cætera dicunt habitudinem tamquam ad subjectum attributionis. Item cum dicitur illud est subjectum adæquatum, in quo continentur omnes veritates illius scientiæ, distingo; in quo continentur veritates secundum formalem rationem, et per modum objecti primarii, concedo; in quo continentur veritates secundum extensionem, et per modum objecti materialis, nego. Sufficit enim, ut aliquid sit objectum primarium, et formale adæquate, quod contineantur in illo omnes veritates non omni modo, sed tamquam in subjecto formali, et primario ad quod cætera subjecta referuntur. Et ad minorem argumenti respondetur, quod revelabilitas fidei adæquatur Deo, ut subjecto attributionis, et primario, non ut subjecto extensionis, et materiali, revelatur enim Deus, ut principale, et primarium subjectum; reliqua autem, ut ordinata, seu subordinata illi. Et ita tota ratio formalis sumitur ex objecto primario; in subjecto autem secundario solum invenitur participative, et extensive, ut derivata a subjecto primario. Et licet omnia subiciantur Deo generali ratione, quia creata sunt, tamen in theologia speciali modo quatenus scibilia sunt ex subordinatione ad Deum, ut ad objectum primarium revelatum. Similiter omnes veritates theologiæ, licet non inferantur immediate et ex æquo, ex sola et nuda cognitione Dei, tamen mediate ex ipso inferuntur, et per attributionem ad ipsum, quia cognoscuntur, ut sunt aliquid Dei, vel ut derivata ab ipso, vel referibilia ad ipsum.

XIV. Ad confirmationem respondetur, quod existentia subjecti non potest probari ab aliqua scientia a priori, et per medium proprium, et intraneum: bene tamen a posteriori per medium ab alia scientia mutuum, licet sibi deserviens, et ministrans, et sic theologia demonstrat existentiam Dei rationibus desumptis a metaphysica, quæ ministrat theologiæ, ut sequenti quæstione videbitur. Et addo, quod existentia Dei, ut auctoris supernaturalis a theologia non probatur, sed pure creditur, et sic est proprie subjectum ejus, solum autem ex rationibus metaphysicis probat Deum esse, ut auctorem naturalem.

ARTICULUS XII.

Utrum modus procedendi theologiæ, et Scripturæ sit conveniens?

I. Modus procedendi in theologia potest tripliciter considerari. Primus est modus scientificus, qui præstatur a logica, et est generalis omni scientia. Secundus est modus disponendi ipsa principia quantum ad locos arguendi, qui faciunt auctoritatem, et vim probativam. Tertius modus est tradendi ipsamet principia theologica quæ sunt veritates Scripturæ, quæ aliquando metaphoris, et aliis obscuritatibus, et sensibus abundat. De his ergo breviter nos expediemus.

II. Dico ergo primo: Sacra doctrina utitur forma logica, et scientifica in suo processu, respectu conclusionum, respectu vero principiorum, se habet ad modum sapientiæ in defendendo sua principia non probando illa, sed solvendo rationes contra illa, et ex uno principio concesso, arguendo ad aliud. Ita sumitur ex D. Thoma in hac quæstione, articulo VIII. Et prima pars satis est manifesta, quia theologia

est habitus illativus, et procedit per evidentem consequentiam. Evidentia autem consequentiæ non fundatur in aliis regulis quam logicabilibus, ut dici de omni, et de nullo, et aliis similibus: si enim in argumento theologico negatur aliqua consequentia, non probatur nisi per regulas logicales.

III. Secunda vero pars de modo procedendi theologiæ circa sua principia optime declaratur a Div. Thoma in hoc articulo VIII et Cajetano ibi: aliquando enim procedit pure theologice, id est, ex principiis de fide, aliquando accipit aliqua ex aliis scientiis naturalibus, quæ illi ministerialiter deserviunt, imo etiam ex probabilibus, et in istis maxime occupatur theologia scholastica, quia magis conforme est nostro intellectui pro hac vita ex naturalibus rationibus juvari ad fidem sive defendendam, sive persuadendam. Circa principia vero pure theologica scilicet veritates fidei potest theologia dupliciter procedere, et disputare. Primo, ex una veritate fidei arguendo ad aliam, sicut probavit Apostolus I ad Corinth. XV, quod si mortui non resurgunt neque Christus resurrexit, et similiter contra hæreticos si concedunt unum articulum possumus ex illo probare alium. Secundo, potest theologus procedere solvendo rationes quæ fiunt contra fidem, et hoc potest fieri evidenter a theologia, licet non ab omni theologo. Et ratio est quia rationes contra fidem solum possunt esse apparentes, et fallaces, eo quod fides est veritatis infallibilis, et sic quidquid est contra illam non potest habere fundamentum solidum; ergo non potest ex vi sua convincere; ergo est evidenter solubile.

IV. An vero possit a theologia evidenter ostendi credibilitas fidei? Aliqui negant, ut Arrubal hic dis-